

PERCEPCE BEZPEČNOSTI V TURISTICKÝCH DESTINACÍCH LIBERECKÉHO KRAJE

THE PERCEPTION OF SECURITY IN THE TOURIST DESTINATIONS OF THE LIBEREC REGION

Ing. Gabriela Antošová, Ph.D.

Vysoká škola regionálního rozvoje
Žalanského 68/54, Praha 17 - Řepy
e-mail: gabriela.antosova@vsrr.cz

Klíčová slova:

pocit bezpečí, turistické destinace, kriminalita, Liberecký kraj

Keywords:

sense of security, tourist destination, criminality, Liberec region

Abstrakt:

Tento příspěvek je zaměřen na kriminalitu a pocit bezpečí v turistických destinacích Libereckého kraje. Udržitelnost návštěvnosti je závislá na profilech turistů a jejich vnímání pocitu bezpečí spojené s návštěvou kulturních objektů a atraktivit cestovního ruchu. Součástí tohoto příspěvku tvoří také výstupy geostatistické shlukové analýzy (Hotspot) celkové kriminality v České republice sledované za jednotlivé okresy, jsou sledovány i krádeže na kulturních objektech v regionech jako forma organizovaného zločinu a dále pak výstupy vícenásobné korespondenční analýzy poslouží ke stanovení pocitu bezpečí a profilu turistů v určitých turistických oblastech Libereckého kraje. Uchopení pocitu bezpečí a bezpečnosti je nedílnou součástí udržitelnosti atraktivity turistických destinací jako klíčového zdroje pro rozvoj regionů a akcelératoru multiplikačního efektu do místních rozpočtů regionálního rozvoje.

Abstract:

This contribution is aimed on crime and on sense of security in tourist destinations in Liberec region. Sustainability of attendance depends on tourists' profile and their sense of security combined with visits of cultural objects and attractiveness of tourism. One part of this contribution is formed by results of geostatistical analysis Hotspot of total crime in the Czech Republic that is observed for various districts with specific focus on theft by commit-breaking into cultural objects in the regions as a form of organized crime. On the other hand the results formed by optimal scaling to determine the sense of security and profile of tourists in the specific tourist areas in the Liberec region. To grasp sense of security and safety is the inseparable part of the sustainability of attractiveness in the tourist destinations as a primordial key of the regional development and the accelerator of the multiplication effect to the local budget of the regional development.

1. Úvod

Turismus v pravém slova smyslu se velmi často doplňuje s pojmem kulturní dědictví, které je obecně definováno jako přírodní nebo kulturní a je budováno v oblastech rozvoje turistických destinací. Kulturní dědictví je definováno podle Soukupa (1996) jako konfigurace kulturních prvků a idejí, jež jsou trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti předávány členy společnosti následujícím pokolením jako specifický typ dědictví. Kulturní dědictví se stále více stává ekonomickým a politickým zdrojem v globálních a místních procesech „kulturizace“ (Bendix 2009) a „komodifikace vzpomínek“ (Ronström a Plamenfelt 2005). Šíření globalizace nemusí vždy způsobit ztrátu kulturní čistoty (Reisinger 2009). V některých regionech se kultura sama přizpůsobí zahraničním vlivům. Výroba místních výrobků je tak přizpůsobena poptávce turistů. To může být příklad kulturní změny (místní spotřeba se mění za pomoci diferenciací - rozdílnosti), ale ne příklad ztráty kulturní autenticity nebo čistoty prostřednictvím komercializace (Meethan 2002).

Rozvoj lokalit je pak spojován s cestovním ruchem, ubytovacími kapacitami a infrastrukturou, nakonec i s jeho animací (Hájek 2002). Nedostatečná pozornost je přitom kladená na bezpečnost (Millar 1989) a pocity bezpečí v samotných turistických lokalitách, kulturního dědictví, návštěvníků a místních komunit. Na základě konceptu bezpečnosti, který byl rozpracován již ve zprávě OSN z roku 1994, vysvětluje Procházková a Šesták (2007), že lidskou bezpečnost je možné chápat jako pocit bezpečí či pocit „bez obav a nedostatku“. Takový pocit bezpečí můžeme chápat jako stav lidského systému, při kterém vznik újmy na chráněných zájmech má přijatelnou pravděpodobnost (je téměř jisté, že újma nevznikne). U pocitu nebezpečí je pak vysoká pravděpodobnost, že újma vznikne (Procházková, 2006). Dále pak dle jejich názoru není možné bezpečnost omezovat pouze na ztrátu obav ze zbraní a války, ale naopak je nutné zde zvážit i důstojnost a kvalitu lidského života. Zásadní předpoklad rozvoje lidské společnosti, životního prostředí, a také ekonomického rozvoje je bezpečný prostor. Nejprve je nutné tedy zajistit bezpečný prostor a v něm poté uvažovat udržitelný rozvoj. V takovém prostoru pak můžeme budovat správný management kulturního dědictví s hlavním záměrem interpretace a prezentace, která zajišťuje jejich vzájemné doplňování se. Po dobu vzdělávání, zábavy a požitků z kulturního dědictví jako z atrakcí přírodních rezervací, národních parků, muzeí, historických budov a zahrad, vesnic nebo měst lidé všech věkových skupin a socioekonomických tříd s různými životními styly jednoduše mohou rozvíjet prostředí daného povědomí ochrany kulturních hodnot (Millar 1989). Zde můžeme také narazit na konfliktní aspirace jednotlivců mezi ochranou těchto hodnot, cestovním ruchem a kulturním dědictvím. Zdroje kulturního dědictví jsou nenahraditelné a jejich konzervace je kritickou záležitostí celého managementu. Dlouhodobé plánování a rozpoznávání důležitostí kulturního dědictví v turistickém průmyslu vyžaduje stále sofistikovanější rozšiřování poptávky ve střetnutí se s náročnějším turistickým trhem (Izquierdo a Samaniego 2004). Kulturní cestovní ruch vždy přináší větší pozornost na turisty. Utajené nebezpečí pro kulturní dědictví, však cestovní ruch také představuje. Politická rozhodnutí, která rozeznávají cestovní ruch a kulturní dědictví společně s mírou jejich aplikace mohou být jejich efekty poškozující. Z tohoto důvodu je potřeba nepřetržitě a systematicky studovat všechny aspekty cestovního ruchu, které zasahují kulturní dědictví. Bohužel může i cestovní ruch produkovat negativní dopady na místní komunity, v kterých se rozvíjí. Prvním kontraproduktivním efektem je produkce architektonické kontaminace (Mitchell a Waal 2009), kterou vytváří dopravní infrastruktura propojující místa s turistickým prostorem. Avšak ne vždy je cestovní ruch hlavním faktorem úpadku zdrojů, které poškozují destinace. Dalším negativním dopadem (Travis 1982) úpadku může být explozivní demografický růst, nekontrolovaná urbanizace, spekulace realitních kanceláří či kriminalita daného území. Pro dosažení udržitelného ekonomického rozvoje se

musí navrhovat projekty, které analyzují kulturní a přírodní zdroje a jejich snadnou socioekonomickou propagaci se založením na rozumném užívání těchto zdrojů s respektem na okolí (Izquierdo a Samaniego 2004). Další faktor úpadku je dán jednoduše intenzitou používání kulturního statku, což je podmíněno atraktivitou destinace, formou komercializace cestovního ruchu, sezónností poptávky nebo dostupností služeb. Problémy se zhoršují, když neexistují určitá místní zákonodárství, která by vymezila vhodná užití (Hudeček 1992) kulturního dědictví. Neexistence projektů teritoriálního uspořádání zamezující takovému úpadku nebo výhradně destrukci pamětihodnostem či oblastem zájmu kulturního dědictví generuje nekompatibilitu užitků půdy, ztrátu úspěchu a vizuální kvality.

Udržitelnost cestovního ruchu není možné rozvíjet bez programů založených na ochraně kulturního dědictví. Ochranu je nutné chápat jako kulturní problém, který představuje veřejný zájem o umění, pamětihodnosti a historická místa, s kterým je možné obchodovat. Proto je potřeba veřejné pomoci k pochopení tohoto sdělení, která zahrnují a představují rizika ohrožení jejich existence. Plánování prezentace určitého místa začíná už v měření možné kapacity pro návštěvníky. Mnoho turistů nepoškozuje jen města, pamětihodnosti a přírodní okolí, ale také mohou být na škodu symbolickým hodnotám nebo jejich historické autenticitě.

K zabránění těmto situacím dále Izquierdo a Samaniego (2008) dodávají, že je třeba vzdělávat odpovědné osoby cestovního ruchu a jejich klienty, aby neviděli cesty jenom jako komerční záležitost, ale jako příležitost ke zhodnocení lokálních kulturních hodnot. Podle Garrod a Fyall (2000) je dlouho uznáváno, že ideologický a institucionální kontext cestovního ruchu kulturního dědictví je od základu odlišný od obecného cestovního ruchu. Obzvláště se tvrdí, že tzv. „poručenský přístup“ odvětvím kulturního dědictví stále proniká (Leask a Goulding 1996). To znamená, že cílem kulturního dědictví je primárně pečovat o majetek a udržovat ho v jeho neporušeném stavu, přičemž problémy jako finanční solvence a veřejný přístup v rozhodování hrají podružnou roli (Croft 1994; Johnson a Thomas 1990).

Interakce cestovního ruchu a udržitelnosti může mít významný vliv na ekonomickou, společenskou, funkcionální a fyziognomickou (vzhledovou) strukturu venkovského prostředí (Todorović a Bjeljac 2009). Vesnický cestovní ruch je velmi široký koncept, který zahrnuje nejenom dovolenou na venkově, ale také další rozličné turistické aktivity ve venkovském prostředí. Hall (2006) a Richards (2002) velmi zdůrazňují vliv rozporu, který panuje mezi úspěšným turistickým rozvojem (obecně řečeno – více návštěvníků) a přitažlivostí venkovských regionů (obecně je to klid a ticho). Cestovní ruch ve venkovských oblastech se nyní stává skutečností, potřebou a přáním turistů, ale také přináší nástroje rozvoje venkovských oblastí (Todorović a Bjeljac 2009). V nové venkovské ekonomice pro komodifikaci venkovského území, je daleko důležitější kultura a životní styl než fyzické využívání venkovského prostředí. To se týká nejenom rozmachu cestovního ruchu, ale také investic na území, a to díky obrácené urbanizaci (counter-urbanisation) a gentrifikaci (gentrification), často kvůli snaze o „venkovskou idylu“ (Woods 2003).

Dle Reisingera (2009) turistická spotřeba nemusí vždy zničit kulturu, naopak vytváří velkou poptávku po ochraně kulturního dědictví a jeho zachování, revitalizuje místní tradice a autenticitu, podporuje kulturní podvědomí a vytváří nový systém hodnot a moci. Nutné je ovšem poznat, které části kultury jsou na prodej pro konzumaci turistů a které ne, a které části kultury je třeba naopak chránit. V důsledku toho, globalizace a rozvoj cestovního ruchu ničí místní identity, kvalitu cestovního ruchu a cestovní ruch sám (Macleod 2004).

Měřitelnost efektivity ochrany kulturního dědictví podle Kesnera (2001) musíme přijmout včetně argumentu obtížnosti jakéhokoli takového měření. Ztráty mohou být vyčíslitelné i nevyčíslitelné a ovlivňují daleko víc než objekty samotné. Tyto ztráty pak Jirásek rozděluje do tří následujících oblastí: okamžité monetární (přímá škoda na nemovitosti, tržní cena předmětu kulturní hodnoty v případě jeho odcizení nebo zničení), následné monetární nepřímé (úbytek z příjmů z turistického ruchu, úbytek příjmů od sponzorů způsobený ztrátou prestiže instituce apod.) a na ztráty společensko-sociální (ztráta kulturní identity společnosti jako akcelerator nepříznivých sociálních změn a trendů).

Kesner (2001) dále pak považuje za největšího nepřítele kulturního dědictví válku či ozbrojené konflikty. Dvacáté století je známé jako století válek a zhoubných ideologií, které poznamenaly mnoho lidských životů, tradic a kulturních objektů. V důsledku společenskopolitických změn došlo k významné devastaci v České republice v letech 1945 – 1989, kdy bylo zničeno 232 kulturních památek (většinou se jednalo o kostely a židovské synagogy). Po roce 1990 s otevřením hranic pro svobodný pohyb lidí vzrostla také kriminalita páchaná na předmětech kulturní hodnoty zejména sakrálního charakteru, do nových tržních příležitostí. Monetární ztráty na úrovni českého trhu zveřejnil Jirásek na základě dat Policie ČR, kdy poukázal na přímé finanční ztráty v letech 1991-1999 ve výši 634 mil. Kč, což představovalo asi o polovinu více než vynaložené finanční prostředky z Ministerstva kultury ČR (Státního rozpočtu) na zabezpečení kulturních objektů proti vykradení a požáru (378 mil. Kč).

V tomto negativním jevu můžeme již od roku 1992 sledovat organizovanou formu zločinu na kulturních objektech, kdy ve většině případů se jedná o krádeže na zakázku působící jako další multiplikátor kriminality a nezákonného obchodování se zbraněmi a drogami. Následkem toho dochází k negativnímu dopadu na kulturní cestovní ruch prostřednictvím přísných bezpečnostních opatření v kulturních objektech (i církevních), která omezují návštěvníky v jejich prohlídkách (zavřené kostely, prázdné interiéry, kamerové systémy, odkládání zavazadel do schránek atp.).

Podle slov bývalého ministra kultury pana Dostála: „Hledat nové formy řešení ochrany kulturního dědictví je možné v ekonomické efektivitě jejich historicky-dokumentační hodnoty, kdy hledání finančních prostředků pro zachování kulturního dědictví je věcí poznání, víry a odvahy“ (Kesner et al. 2001).

2. Cíl a metodika

Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit pocity bezpečí návštěvníků ve 42 vybraných turistických destinacích Libereckého kraje. Byly provedeny standardizované rozhovory s 500 návštěvníky turistických destinací s větší a menší turistickou atraktivitou. Výběr turistických destinací byl záměrný dle „průměrných jednotek“, kdy byly vybrány určité lokality, které jsou považovány za typicky „průměrně“ turisticky atraktivní.

Před výzkumným dílčím cílem bylo také zjistit celkovou kriminalitu v okresech České republiky za rok 2014. Dále pak byla provedena analýza kapitoly 332 - krádeže vloupání do kulturních objektů (zveřejněných dat v databázi o kriminalitě Policie ČR) v České republice se zaměřením na Liberecký kraj (rok 2013 a 2014).

2.1 Metodika Hot spot analýzy v předvýzkumné fázi pomocí Geostatistical analyst v programu ARcGis

V předvýzkumné fázi byla provedena geostatistická analýza pro mapování shluků na základě seskupování směrodatných odchylek sledovaných ukazatelů celkové kriminality v České republice za rok 2014. Mapa byla vytvořena na základě vypočítaných směrodatných odchylek (GizScore) v Hotspot analýze, která byla provedena za pomoci zjištěných dat z ČSÚ a databáze Policie ČR vykazovaných za jednotlivé okresy v roce 2014. GizScore z každého ukazatele celkové kriminality za jednotlivý okres bere v úvahu střední hodnotu a poté ji vydělí směrodatnou odchylkou, což je vypočítáno na základě vzorce: $(x_i - \mu) / \sigma$. Výsledky se poté interpretují jako směrodatné odchylky s ohledem na střední hodnotu sledovaného celku (Arias a Antošová, 2015). Z tohoto důvodu se hodnoty s větší směrodatnou odchylkou považují za proměnné s větší statistickou významností (např. okresy s vyšší směrodatnou odchylkou se projevují s větší kriminalitou s ohledem na ostatní okresy v České republice). Výhoda tohoto zobrazení je především v tom, že jsou brány v potaz všechny okolní okresy z celkového počtu zobrazených okresů a sledovaného ukazatele kriminality. Data se shlukují na základě porovnání všech sledovaných ostatních sousedních středních hodnot s ohledem na celkový soubor sledované kriminality. Pokud jsou významné hodnoty rozdílné od celkového souboru, je evidentní, že existuje prostorové zobrazení (lokalizace) fenoménu kriminality. Naopak pokud nejsou hodnoty rozdílné a jsou velmi podobné, pak neexistuje konkrétní prostorové rozmístění fenoménu kriminality a odpovídá aleatornímu modelu chování celkového souboru.

2.2 Metodika Optimal scaling (vícenásobné korespondenční analýzy) pomocí SPSS software (Statistical package for Social Sciences)

Korespondenční analýzy byly použity pro zkoumání struktur vzájemných závislostí kategoriálních dat získaných v rozhovorech. Protože osy jednotlivých dimenzí korespondenční mapy je možné považovat za skryté (latentní) veličiny působící na vznik jednotlivých četností v políčkách kontingenční tabulky, jsou tyto dimenze považovány také za obdobu komponent (faktorů) z metody hlavních komponent (faktorové analýzy). Korespondenční analýza je ale v tomto případě provedena s tím rozdílem, že ji bylo možné uplatnit nejen jako nástroj redukce dat, ale bylo možné rozhodnout i o sloučení jednotlivých korespondenčních map (Greenacre 2007). V korespondenční analýze byly hledány souřadnice bodů (kategorií), které nejlépe „vystihovaly“ potřeby informací pro navržení doporučení, a to „pocity bezpečí“ a „pocity nebezpečí“ návštěvníků a jejich vnímané bezpečnosti ve vybraných turistických destinacích Libereckého kraje.

Kontingenční tabulky v korespondenčních analýzách jsou nazývány jako tabulky korespondenční, kde každý sloupec (řádek) představuje bod v $r(s)$ - rozměrném prostoru, jehož souřadnice tvoří hodnoty příslušných kategorií. Před hledáním souřadnic těchto kategorií bylo potřeba zvolit normalizační metodu. Pro dílčí výstupy byly normalizovány jak souřadnice řádkových, tak sloupcových kategorií za použití symetrické normalizace, popřípadě uživatelské normalizace (program SPSS ji umožňuje). Tento typ normalizace je specifikován intervalem $< -1; 1 >$, v případě volby -1 (1) by se jednalo o sloupcovou (řádkovou) normalizaci. Při zadání 0 by program postupoval podle symetrické normalizace. Zvolené normalizace měly vliv na celkový charakter korespondenční mapy. Důvodem této volby normalizace byla redukce „přehnutí“ prostoru, ke kterému by došlo za použití asymetrických výstupů (Greenacre 2007).

Při splnění tohoto parametru jsou vícenásobná zobrazení korespondenčních map modelu pro všechny sledované turistické destinace a další sledované proměnné v obou dimenzích důvěryhodná. Vzhledem k tomu, že grafické výstupy jsou považovány za uživatelsky „příjemnější vizualizace“ a rozšířeně se používají v marketingových výzkumech (Zámková a Blašková 2013; Navrátil et al. 2011), a to konkrétně při vymezování cílového segmentu trhu, byly dále aplikovány pro potřeby stanovení profilu turistů a jejich pocitů bezpečí ve vybraných turistických destinacích Libereckého kraje. Tyto úrovně bezpečí byly dále odvozeny z návrhů a komentářů návštěvníků. Doporučení na udržitelnost a lepší bezpečnost byla konceptualizována turistickými zážitky a pocity, resp. co turista získává či „pocituje“ při návštěvách vybraných kulturních destinací Libereckého kraje.

2.3 Představení zkoumaného souboru

Dotazování návštěvníci museli splňovat dva následující předpoklady. Věk dotazovaných musel dosáhnout minimálně 18 let a z výběrového vzorku byli vyloučeni residenté vybraných destinací. Turistické destinace zastupovali z geografického hlediska okresy – Semily (30%) a Jablonec nad Nisou (28%), Liberec (23%) a Česká Lípa (19%).

Bližší specifikace zastoupení sledovaných turistických destinací, počet dotazovaných turistů (DTUR) a jejich rozložení dle okresů je uvedeno v následující tabulce:

OKRES SEMILY	DTUR	OKRES ČESKÁ LÍPA	DTUR	OKRES JABLONEC NAD NISOU	DTUR	OKRES LIBEREC	DTUR
Benecko	15	Doksy	20	Desná	2	Grabštejn	31
Bozkovské dolomity	10	Polevsko	20	Dvoračky	10	Hejnice	32
Františkov	10	Raspenava	2	Harrachov	10	Liberec	20
Horní Branná	5	Sloup v Čechách Zákupy	20	Jablonec nad Nisou	10	Pertoltice	2
Jablonec nad Jizerou	10		32	Jiřetín pod Bukovou	10	Sychrov	33
Jilemnice	10			Josefův Důl	10		
Lomnice nad Popelkou	15			Kořenov	10		
Malá Skála	3			Návarov	5		
Martinice v Krkonoších	10			Nová Ves nad Nisou	4		
Rezek (Jablonec nad Jizerou)	8			Pulečný	11		
Rokytnice nad Jizerou	10			Rádlo	6		
Roudnice (Jestřabí v Krkonoších)	10			Rádlo (Milíře)	13		
Vyskeř	15			Smržovka	10		
Vysoké nad Jizerou	10			Tanvald	10		
Záhoří	10			Tanvaldský špičák	10		
				Trojmezí	2		
				Železný Brod	11		

Jejich geografická poloha zastupovala alespoň 5 vybraných destinací v každém okrese (LAU 1) Libereckého kraje. Rozhovory probíhaly jak s českými, tak se zahraničními turisty, a to v českém, anglickém a polském jazyce. Standardizované rozhovory probíhaly dvakrát v obou sezónách (letní a zimní) v roce 2012 a 2013. Mimo turistické sezóny byly vybrány turistické atraktivity ve vybraných destinacích jako festivaly, výstavy, kulturní přednášky, exkurze, mimořádná otevření kulturních památek a případně další. Získaná data byla zpracována v programu MsExcel a statistickém programu SPSS (Statistical package for Social Sciences). Za účelem navržení vhodných doporučení pro udržitelnost a lepší bezpečnost turistických destinací Libereckého kraje, byly provedeny nejdříve deskriptivní analýzy a vícenásobná korespondenční analýza (multiple correspondence analysis, optimal scaling či optimal scoring) pro nominální proměnné. Ve vícenásobných korespondenčních analýzách budou zkoumány následující nominální proměnné: „*pohlaví*“ (dichotomická, symetrická) – muž, žena; „*původ*“ (vícekategoriální) – Česká republika, Rakousko, Německo, Slovensko, Francie, Holandsko, Maďarsko, Polsko, Ukrajina; „*věk*“ (spojitá) – do 30 let, 30-50 let, více než 50 let; „*rodinné zázemí*“ (vícekategoriální) – svobodní, žijící v manželství, rozvedení, důchodci; „*bezpečnost místa*“ (dichotomická) – vyjadřující pocity bezpečí a nebezpečí; „*turistická destinace*“ (vícekategoriální) – kategorie jsou uvedené v předchozí tabulce.

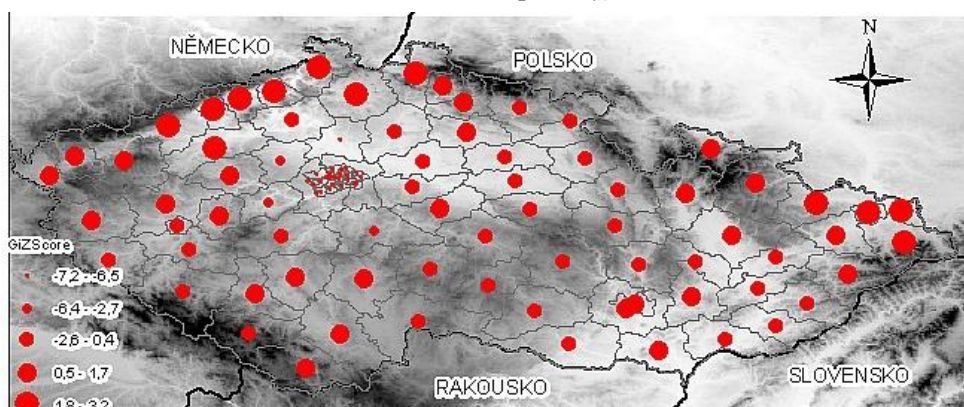
3. Výsledky a zjištění

3.1 Předvýzkum

Policie České republiky sleduje statistické přehledy kriminality od dubna 2008, které jsou veřejně dostupné. Do celkové kriminality Policie České republiky zahrnuje skutky, jako jsou vraždy, násilné činy, mravnostní činy, krádeže vloupáním, krádeže prosté, majetkové činy, hospodářské činy, ostatní a zbývající kriminalitu. Mezi krádeže vloupáním je zahrnuta také kapitola 332, která představuje krádeže vloupáním do kulturních objektů, která je velmi spjatá s percepcí bezpečnosti cestovního ruchu v kulturních turistických destinacích, proto jí bude věnována další pozornost. V celé České republice bylo v roce 2014 zjištěno Policií ČR 288 660 případů celkové kriminality, z toho ukončeno k prověřování bylo 254 579 činů, objasněných činů již jen 126 237 (což není ani 50% ze zjištěných). Škody byly vyčísleny na více než 29 mil. Kč.

Na základě zveřejněných dat Českého statistického úřadu, konkrétně sledovaného ukazatele obyvatelstva a kriminality v jednotlivých okresech v roce 2014 (nejnovější ukazatele), byla provedena geostatistická analýza technikou mapování shluků, konkrétně Hot spot analýzou v software ArcGis. Tato analýza umožnila sledovat ukazatel celkové kriminality na 1000 obyvatel (obrázek 1) v jednotlivých okresech České republiky.

Obrázek 1: Hot spot analýza (mapování shluků) ukazatele celkové kriminality v roce 2014 (okresy České republiky)

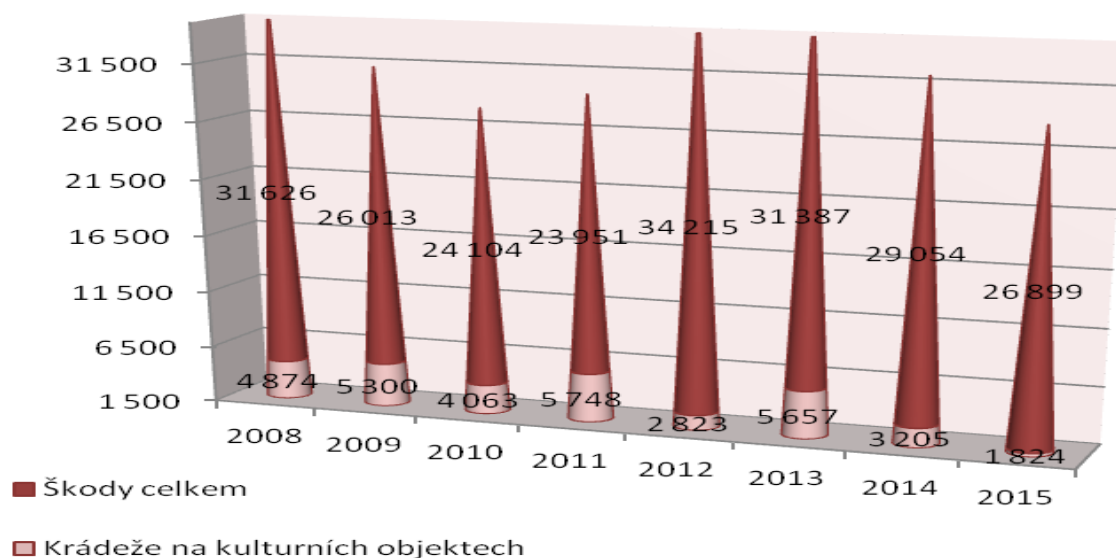

Zdroj:

Antošová, Arias 2016 a zpracování na základě ukazatelů celkové kriminality ČSÚ

Na základě směrodatných odchylek sledovaného ukazatele je možné pozorovat nejvíce podobné shluky celkové kriminality. Je pozoruhodné, že nejintenzivnější shluk je tvořen na severovýchodní straně Polských hranic se sledovanou výší GizScore (v okresech Opava, Karviná a Frýdek-Místek 2,67), dále pak na severozápadní straně s Německou hranicí (v okresech Teplice 2,85; Ústí nad Labem 2,66; Most 2,65 a Děčín 2,49). Mezi okresy s druhou sledovanou celkovou kriminalitou v České republice se také řadí okresy Libereckého kraje, a to konkrétně Česká Lípa (1,79), Liberec (1,52), a se stejným GizScore (1,37) okresy Jablonec nad Nisou a Semily. Pokud sledujeme celkem vyčíslené škody Policií ČR v tis. Kč pro období 2008-2015, je možné tvrdit, že největší škody vznikly v roce 2012 (více než 34 mil. Kč), ovšem krádeže na kulturních objektech byly nejvíce prokázány už v roce 2011 ve výši více než 5,7 mil. Kč. Potom v roce 2013 tyto krádeže na kulturních objektech nepatrně klesly, a to na 5,6 mil. Kč, dále pak v roce 2014 se snížila tato výše více než o 50%. Vzhledem k tomu, že tento příspěvek se zabývá kriminalitou a bezpečností turistických destinací Libereckého kraje za rok 2013 a 2014, budeme nadále sledovat tento průběh regresivních změn regionálního ukazatele.

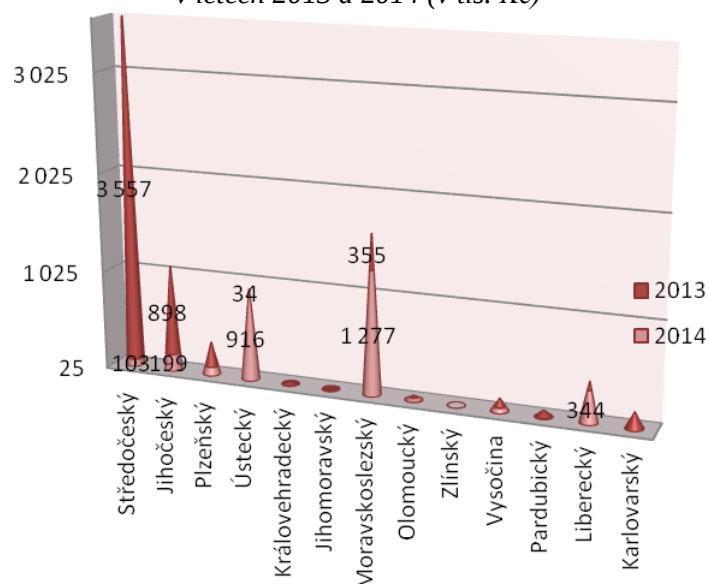
Obrázek 2: Porovnání ukazatele celkových škod a vyčíslené části škod krádeží na kulturních objektech v letech 2008-2015 (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat statistických přehledů Policie ČR

V roce 2013 nejvíce realizovaných krádeží vloupáním do kulturních objektů bylo provedeno ve Středočeském kraji (3,5 mil. Kč), v Jihočeském kraji (898 tis. Kč) a Moravskoslezském kraji (355 tis. Kč). Pokud sledujeme dále vývoj krádeží v tomto roce, tak v Plzeňském kraji (239 tis. Kč), Karlovarském kraji (185 tis. Kč) a v Libereckém kraji bylo vyčísleno vloupání do kulturních objektů ve výši 83 tis. Kč.

Obrázek 3: Porovnání regionálních ukazatelů za vyčíslení části škod krádeží na kulturních objektech v letech 2013 a 2014 (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat statistických přehledů Policie ČR

Vzhledem k tomu, že byl regresivní trend (obr. 2) v těchto krádežích pozorován v roce 2013 a 2014, se v případě Libereckého kraje objevuje trend opačný, kdy se výše škod v roce 2014 navýšila až čtyřikrát (obr. 3), a to do celkové výše 344 tis. Kč. Ke zvýšení došlo i v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Regresivní trend není tedy možné generalizovat na všechny regiony a je velmi individuální.

3.2 Představení výběrového souboru, profily návštěvníků

Dotazování tvořili různé profily turistů v každé destinaci (Gómez, Arias a Antošová, 2014). Dotazování se zúčastnilo 57% žen a 43% mužů. Věková hranice 31-50 let byla zastoupena 47,2% návštěvníků a 35,8% dotázaných bylo ve věku 51 let a více. Návštěvníci do 30 let pak tvořili zbývajících 17%. Rodinné zázemí jednotlivých návštěvníků představuje 60,2% žijících v manželství, 22% svobodných, 12,8% důchodců a 5% rozvedených. Většina dotázaných návštěvníků byla původem z ČR (91,2%) a zbývajících 8,8% tvořili turisté z Francie, Holandska, Maďarska, Německa, Polska, Rakouska a Slovenska. Sledované turistické destinace navštěvují především návštěvníci ze zastoupených všech okresů a další větší část návštěvníků tvořili ze (17%) pražští turisté. Návštěvníci, kteří se dotazování zúčastnili, byli převážně v doprovodu pěti a více osob (45,4%), dále pak v doprovodu jedné osoby (20,4%) a dvou osob (13,6%). Dotazování návštěvníci byli k těmto doprovodům ze 47% v rodinném vztahu, také v kolegiálním (17,2%) a z 20% ve vztahu přátelském. Návštěvníci znají dané destinace z 33,2% od přátel/od rodiny, poté se jednalo ze 17,2% o návštěvníky z okolních destinací, kteří bydlí poblíž a 17% návštěvníků znalo oblast „odjakživa“.

Návštěvníci, kteří se vyjádřili (14,2%) o jiném zdroji známosti destinace, jmenovali turistické knihy, potřeby splnění turistických deníků, různá sportovní setkání, modeláře letadel, mapy či podniková setkání. Největší část (98,4%) dotázaných českých turistů se doslechla o místě v České republice, doslech těch zahraničních návštěvníků tedy činí zbývajících nepatrnou část (1,6%). I z tohoto nepatrného podílu je možné odvodit, že nejvíce zahraničních turistů má povědomí o destinaci z Polska (0,6%), dále pak z Německa a Holandska se stejným zastoupením 0,4% a nakonec jeden návštěvník (0,2%) měl povědomí z Francie. Návštěvníci

považovali sledované turistické destinace ze 79,8% za obdobné těm, které znají z minulosti nebo je v minulosti navštívili. Ostatních 20,2% návštěvníků nemohlo sledované turistické destinace přirovnat k jejich už navštíveným destinacím a považovali je za originální. Dotázaní návštěvníci byli v destinacích převážně na jednu noc a méně (58,2%) a ostatních 41,8% návštěvníků strávilo v turistických destinacích více než jednu noc. Turistické destinace navštěvuje při „zvláštních příležitostech“ 33% turistů a „během prázdnin“ 27,6%, dále pak se jedná z 22,4% o návštěvy „během víkendu“ a zbývajícím podíl činí návštěvy konané „jindy“ (9,6%) či „během týdne“ (7,4%). 40,4% návštěvníků sledované turistické destinace navštívili poprvé. Sledované turistické destinace je možné dle názoru návštěvníků z 95,8% ohodnotit jako bezpečné, jen nepatrný podíl (4,2%) návštěvníků pocíťoval nebezpečí, a to s uvedením důvodů kriminality, romských komunit a narkomanie. Z tohoto důvodu se zaměříme na zkoumání vztahů mezi ostatními proměnnými a kategorií „bezpečná destinace“ proměnné „bezpečnost místa“. Kategorie „nebezpečná“ turistická destinace není statisticky významná, z tohoto důvodu bude jen zmíněna v závěrech tohoto příspěvku, kdy budou použity komentáře a připomínky dotazovaných, kteří při návštěvě lokality pocíťovali nebezpečí.

3.3 Výsledky vícenásobné korespondenční analýzy

Vzhledem k tomu, že tento příspěvek se zaměřuje na percepci bezpečnosti v turistických destinacích Libereckého kraje, bude další pozornost zaměřena na rozlišování kategorií a jejich převažující pozice v každé dimenzi, která graficky zobrazuje diskriminace. Díky tomuto zobrazení je možné rozlišovat kritéria užitá v modelu zobrazení jednotlivých kategorií ve dvou dimenzích. Na první pohled je zřetelné, že je rozlišitelná na obou osách i dimenzích. Tímto způsobem bude tedy zohledněna také interpretovatelnost vícenásobné korespondenční mapy pro sledování struktury proměnných nejdříve „bezpečnost místa“, „věk“, „původ“ a „pohlaví“, dále pak proměnných „turistické destinace“, „bezpečnost“ a „rodinné zázemí“.

Obrázek 4: Rozlišení dimenzí a os v rámci interpretovatelnosti vícenásobné korespondenční mapy pro sledování proměnných¹

Zdroj: vlastní zpracování

Díky diskriminačním zobrazením je možné pozorovat, že proměnná „bezpečnost místa“ je vysvětlena v první dimenzi 33,1% a proměnná „věk“ v druhé dimenzi 64,3%. Tato tendence znamená, že „věk“ je proměnná s největším počtem kategorií. Daleko od této proměnné je pozorovatelný relativní rozdíl a také samostatné oddělení kategorií proměnné „původ“ druhé dimenze, ovšem toto oddělení není zcela úplné od první dimenze. „Bezpečnost místa“ je velmi rozlišitelná kategorie na horizontální ose, a málo rozlišitelná na ose vertikální. S ohledem na „původ“ je možné pozorovat rozlišení na obou osách. Nakonec nejnižší rozlišení je u „pohlaví“.

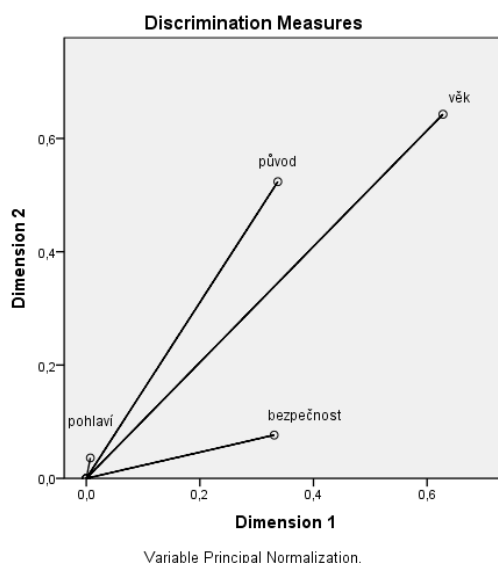
Korelační matice nám vyjadřuje také jednotlivé vztahy mezi proměnnými. Je zřejmé, že pocity bezpečí/nebezpečí návštěvníků ve vybraných turistických destinacích ovlivňuje především věk, naopak původ dotazovaných na pocity bezpečí/nebezpečí turistů nemá žádný vliv.

Tabulka 1: Korelační matice originálních proměnných

	BEZPEČNOST	VĚK	PŮVOD	POHLAVÍ
BEZPEČNOST	1,000	,092	-,046	,026
VĚK	,092	1,000	,051	,072
PŮVOD	-,046	,051	1,000	-,003
POHLAVÍ	,026	,072	-,003	1,000
DIMENZE	1	2	3	4
EIGENVALUE (JEDINEČNÁ HODNOTA)	1,130	1,037	,969	,863

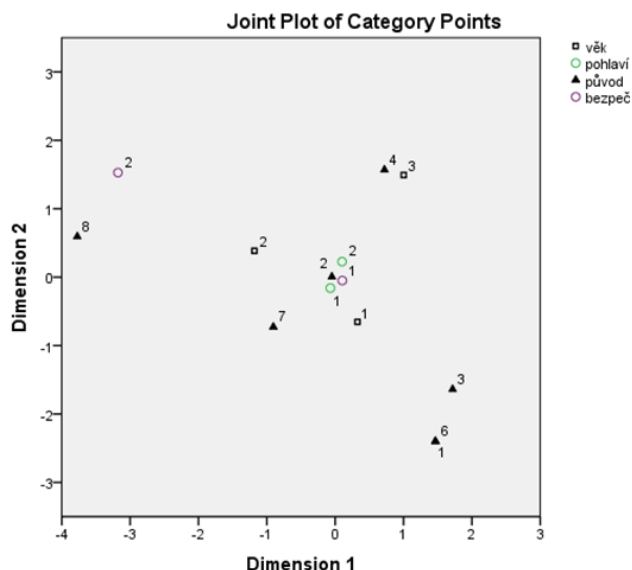
Zdroj: vlastní zpracování

Pokud sledujeme vztahy kategorií sledovaných proměnných v korespondenční mapě (obr. 5), tak můžeme tvrdit, že bezpečně se z většiny dotazovaných cítili muži i ženy ve věku 30-50 let (a více) původem z České republiky, Německa a Polska.

¹ Překlad aut.: Discrimination measures – Míra diskriminace, dimension 1,2: dimenze 1,2, Variable principal normalization: Symetrická normalizace

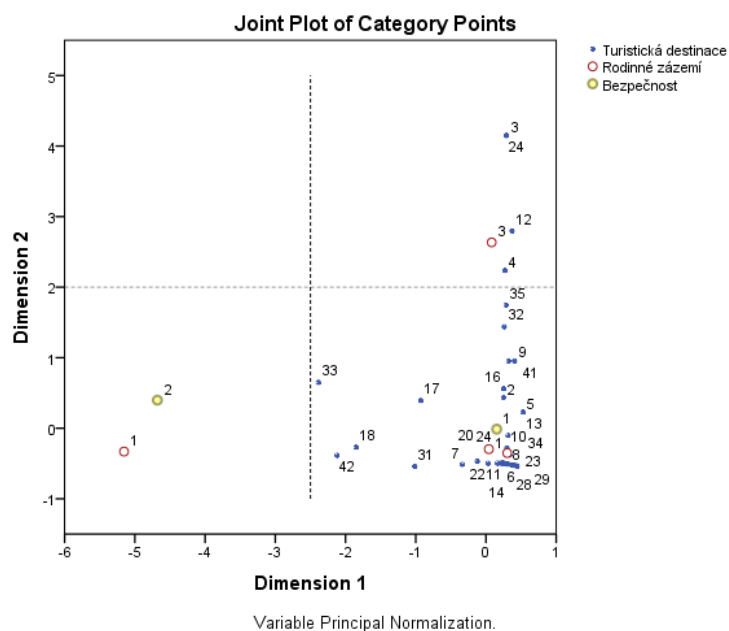
Obrázek 5: *Struktura závislostí proměnných ve vícenásobné korespondenční mapě²*

Zdroj: vlastní zpracování

V další vícenásobné korespondenční analýze (obr. 6) byly kombinovány proměnné „*turistická destinace*“, „*rodinné zázemí*“ a „*bezpečnost místa*“. Relace některých destinací jsou považovány za rozdílné, a to v porovnání s ostatními kategoriemi proměnné turistická destinace (konkrétně Desná a Polevsko). „Rozvedení“ zde totiž rozlišili (v těchto destinacích) velké rozdíly, což je patrné jak na horizontální, tak na vertikální ose vícerozměrného zobrazení.

Obrázek 6 - *Struktura závislostí proměnných rodinné zázemí a bezpečnost v turistických destinacích³*

Zdroj: vlastní zpracování

² Překlad aut.: Joint plot of category points – Korespondenční mapa kategoriálních dat, dimension 1,2: dimenze 1,2.

³ Překlad aut.: Joint plot of category points – Korespondenční mapa kategoriálních dat, dimension 1,2: dimenze 1,2, Variable principal normalization: Symetrická normalizace

Velmi důležitý je také vztah struktur věkových kategorií a návštěvnických preferencí při volbě turistické destinace, ale i jejich zvyků v cestování. Závěrem je možné shrnout, že většina návštěvníků považuje destinace za bezpečné. „Důchodci“ navštívili Doksy a Jablonec nad Nisou. „Svobodní“ raději cestovali na Grabštejn a Sychrov. Nová Ves nad Nisou je nejvíce lákavá v atrakcích pro rodiny s dětmi.

4. Diskuse a Závěr

Globální cestovní ruch kulturního dědictví v ekonomicky slabých a sociálně nedostatečně rozvinutých regionech nemá vždy zásadní dopad na celkový hospodářský rozkvět. Investoři mají o danou oblast zájem často proto, že daný region udržuje nízké daňové zatížení. Rozpočet chudých regionů je proto obohacen jen v mizivé míře. Podnikatelské subjekty zároveň počítají s levnou pracovní silou a případný kladný účinek cestovního ruchu na ekonomiku a hladinu mezd by byl pobídkou pro jejich přechod do jiného regionu nebo alespoň k redukci nákladů v dané oblasti. Budování bezpečnosti a bezpečného prostoru v periferních regionech je pak velmi často vysoce specializované na cestovní ruch kulturního dědictví a nedoprovází jej budování komplexní bezpečnosti. Běžně užívaný cyklický model propojených destinací obohacených kulturním dědictvím je vždy nutno chápat ve vztahu k ekonomické a sociální situaci v konkrétní oblasti. Důsledky jednostrannosti (Librová 1994) v rozvíjení bezpečnosti mohou mít negativní dopady na celou oblast. Omezují se návštěvy interiérů kulturních objektů a také vstupy s fotoaparáty či zavazadly do výstavních prostor, které musí být odkládány do bezpečnostních skříněk na informačních centrech nebo v šatnách kulturních památek s ochrankou. Dále pak je nutné instalovat drahé bezpečnostní kamerové systémy, které spotřebovávají větší množství energie a tím rostou explicitní náklady vlastníkům. V některých přírodních rezervacích jsou návštěvníci také omezováni bezpečnostními předpisy a pravidly, ať už to jsou dopravní omezení, sociální či kulturní. Poněvadž cestovní ruch často ničí tradiční způsoby života a místní ekonomiku (Reisinger 2009), dává také vzniknout závislosti a pracovním pozicím s nízkou kvalifikací, dále poškozují místní obyvatelstvo, a proto vzrůstá nepřátelství místních obyvatel vůči turistům. Kulturní nepřátelství je formou kulturního odmítnutí nebo popření, často spjaté se vztekem a agresí, což může jistým způsobem zvyšovat kriminalitu ve sledovaných turistických destinacích. Odkazuje k odmítnutí akceptace jiného pohledu na svět a nucení ostatních i světa přizpůsobit se jejich pohledům bez ohledu na to, co to bude stát. Čím větší počet turistů navštíví danou destinaci, tím větší je nepřátelství hostitelů vůči turistům. Pokud hostitelé nejsou zahrnuti v ustavujících pokynech pro rozvoj cestovního ruchu, tedy pokud se s nimi „nepočítá“, mohou pak cítit odpor vůči turistům i vůči veškerému rozvoji cestovního ruchu. Na základě výstupů geostatistické Hotspot analýzy je možné tvrdit, že dva okresy Libereckého kraje (Česká Lípa a Liberec) se řadí mezi okresy s druhou největší kriminalitou v České republice, ovšem i přes tuto okolnost se dotazovaní turisté vyjádřili, že se cítí z více než 95% bezpečně ve sledovaných turistických destinacích, což je možné považovat za velmi pozitivní jev v tomto kraji. Nejvíce nebezpečí pociťovali turisté při návštěvě turistické destinace v Zákupích (okr. Česká Lípa) a v Liberci při mimořádném otevření zámku (okr. Liberec), a to z důvodu nekontrolovaného pohybu romských komunit a zvyšující se kriminality spojené s výtržnostmi těchto místních komunit. Zde by bylo vhodné, aby na obou zámcích, ale i v celých těchto destinacích byla věnována větší pozornost při zajištění vandalismu těchto etnických skupin a jejich možného začlenění do celkového rozvoje daných destinací, tak aby i tyto potenciálně „nebezpečné“ místní komunity se mohly podílet na daném rozvoji bezpečného prostoru turistických destinací.

Použité zdroje:

- [1] ARIAS, Helmuth a ANTOŠOVÁ, Gabriela. *Perfil espacial de la economía boyacense*. Apuntes del CENES, 2015, 34 (59), p. 93 – 124. ISSN 0120-3053, <http://www.scielo.org.co/pdf/cenes/v34n59/v34n59a05.pdf>
- [2] BENDIX, R. *Heritage between economy and politics: An assessment from the perspective of cultural anthropology*. In: L. Smith & N. Akagawa (eds.) *Intangible Heritage*. London: Routledge, 2009, s. 253–269.
- [3] CROFT, T., *What price access? Visitor impact on heritage in trust*. In: . B.m.: Donhead Publishing Ltd, 1994, s. 169–178.
- [4] ČSÚ. *Kriminalita a trestné činy*. [online]. 2.5.2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&str=&evo=&verze=-1&nahled=N&sp=A&nuid=&zs=&skupId=&pvoc=&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&katalog=31008&pvo=KRI05&pvoch=&udIdent=&z=N&vyhltext=&z=T
- [5] GÓMEZ, ARIAS, Helmuth Yesid, a ANTOŠOVÁ, Gabriela (2014). *Tourist's perceptions in the Liberec region*. *Czech Journal of Tourism*, 2014, 3(1), s. 43–61. DOI: 10.2478/cjot-2014-0003.
- [6] IZQUIERDO, Camarero a GARRIDO SAMANIEGO, Carmen a María José *Marketing del patrimonio cultural*. Madrid: Pirámide. 2004. ISBN 978-84-368-1863-5.
- [7] KESNER, Ladislav. EKONOMIKA A KULTURA, ed., 2001. *Ekonomika a kultura: partnerství pro 21. století: sborník z mezinárodní konference o rozvoji kulturních zdrojů a kulturního kapitálu, realizované jako součást projektu „Praha - Evropské město kultury 2000“ v Praze 22.-23.9.2000*. Praha - Evropské město kultury roku 2000. ISBN 978-80-238-6831-9.
- [8] GARROD, Brian a FYALL, Alan 2000. Managing heritage tourism. *Annals of tourism research*. roč. 27, č. 3, s. 682–708.
- [9] GREENACRE, Michael J., *Correspondence analysis in practice*. 2nd ed. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC. Interdisciplinary statistics series. 2007, ISBN 978-1-58488-616-7.
- [10] HÁJEK, Tomáš, 2002. The development potential of Czech rural areas and rural tourism. *Agric. Econ. – Czech*. č. 48, s. 559–562.
- [11] HALL, Colin Michael, ed., *Wine tourism around the world: development, management and markets*. Transferred to digital printing. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2006. ISBN 978-0-7506-5466-1.
- [12] HUDEČEK, Jiří, *Ekonomické pohledy na památkové statky našich měst: k programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón České republiky*. Vyd. 1. Praha: Pracovní skupina pro regeneraci MPR a MPZ ČR při Výzkumném ústavu výstavby a architektury v knižnici Ministerstva životního prostředí ČR. 1992. ISBN 978-80-85124-15-6.
- [13] JOHNSON, Peter a THOMAS, Barry. The development of beamish: An assessment. *Museum Management and Curatorship* [online]. roč. 9, č. 1, s. 5–24. 1990. ISSN 0964-7775. Dostupné z: doi:10.1080/09647779009515191
- [14] LEASK, Anna a GOULDING, Philip, What Price our Heritage? A Study of the Role and Contribution of Revenue Management in Scotland's Heritage Based Visitor Attractions. In: *Managing Cultural Resources for the Tourist*. 1996, s. 239–270. ISBN 978-0-907679-89-9.
- [15] LIBROVÁ, Hana, *Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Vyd. 1. Brno: Veronica: Hnutí DUHA. 1994, ISBN 978-80-85368-18-5.
- [16] MACLEOD, Donald V. L., *Tourism, globalisation, and cultural change: an island community perspective*. 1st ed. Clevedon [England]; Buffalo: Channel View Publications. Tourism and cultural change, 2004. ISBN 978-1-873150-71-9.

- [17] ZÁMKOVÁ, Martina a BLÁŠKOVÁ, Veronika, 2013. The differences in the marketability of organic products in Greece and the Czech Republic. *Agricultural economics*. roč. 59, č. 5, s. 219–226.
- [18] MEETHAN, Kevin, *Tourism in global society: place, culture, consumption*. Nachdr. Basingstoke, Hampshire: Palgrave. 2002. ISBN 978-0-333-76058-1.
- [19] MILLAR, Sue, 1989. Heritage management for heritage tourism. *Tourism Management* [online]. roč. 10, č. 1, s. 9–14. ISSN 0261-5177. Dostupné z: doi:10.1016/0261-5177(89)90030-7
- [20] MITCHELL, C. J. A. a de WAAL, S. B. 2009. Revisiting the model of creative destruction: St. Jacobs, Ontario, a decade later. *Journal of Rural Studies* [online]. roč. 25, č. 1, s. 156–167. Dostupné z: doi:10.1016/j.jrurstud.2008.09.003
- [21] NAVRÁTIL, Josef, MARTINÁT, Stanislav, PÍCHA, Kamil a NAVRÁTILOVÁ, Jana 2011. Anglers' choice of fisheries in the czech republic. [Výběr rybářských revírů sportovními rybáři v české Republice]. *Moravian Geographical Reports*. roč. 19, č. 3, s. 35–47.
- [22] POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality.[online]. 2.5.2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
- [23] PROCHÁZKOVÁ, Dana et al., *Plán obnovy majetku v územích postižených živelnou nebo jinou pohromou, který zohledňuje zajištění kontinuity kritické infrastruktury. Metodická příručka*. Praha: Projekt MMR WB 21-05. CITYPLAN, 2006. ISBN 80-239-8285-0.
- [24] PROCHÁZKOVÁ, Dana a ŠESTÁK, Bedřich, *Lidská bezpečnost*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze. Katedra krizového řízení, 2007. ISBN 978-80-7251-238-6.
- [25] REISINGER, Yvette, *International tourism: cultures and behavior*. Amsterdam: Elsevier/Butterworth-Heinemann. 2009. ISBN 978-0-7506-7897-1.
- [26] RONSTRÖM, Owe a PLAMENFELT, U. Memories, Traditions, Heritage. In: *Memories and Visions. Studies in Folk Culture IV*. eds. Tartu: Tartu Press: University of tartu, 2005, s. 88–106.
- [27] SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. 2., rozš. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 303 s. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia, 149/1994. ISBN 80-7184-158-7.
- [28] TODOROVIĆ, Marina a BJELJAC, Željko, 2009. Rural tourism in Serbia as a way of development in undeveloped regions. *Acta geographica Slovenica* [online]. 15.12., roč. 49, č. 2, s. 453–473. ISSN 1581-8314. Dostupné z: doi:10.3986/AGS49208
- [29] TRAVIS, Anthony S., 1982. Managing the environmental and cultural impacts of tourism and leisure development. *Tourism Management* [online]. roč. 3, č. 4, s. 256–262. ISSN 0261-5177. Dostupné z: doi:10.1016/0261-5177(82)90047-4
- [30] WOODS, Michael, 2003. Deconstructing rural protest: the emergence of a new social movement. *Journal of Rural Studies* [online]. 7., roč. 19, č. 3, s. 309–325. ISSN 07430167. Dostupné z: doi:10.1016/S0743-0167(03)00008-1

Poděkování

Za konzultace Hotspot analýz děkuji Mgr. Helmuth Arias Gómez, Ph.D. z Univerzity Externado, Bogota v Kolumbii a děkuji také doc. Ing. arch. Vladimíře Šilhánkové, Ph.D. za konzultace v oblasti bezpečnosti.

